

Netanyahu'nun Ziyareti Gölgesinde ABD-İsrail İlişkileri

KILIÇ BUĞRA KANAT

- **Son yıllarda ABD ile İsrail yönetimi arasında yaşanan krizin sebepleri nelerdir?**
 - **Obama ile Netanyahu arasındaki gerginliğin bu krize etkisi nedir?**
- **Son gelişmeler ışığında iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin geleceği konusunda neler beklenebilir?**

Obama yönetiminin 2009 yılında göreve başlamasından bu yana ABD-İsrail ilişkileri tarihinde pek rastlanılmayan bir gerginlik ortamına sahne oldu. Başkan Obama'nın dış politika önceliklerinden biri olarak gördüğü Arap-İsrail barışı konusunda yaşanan görüş farklılıkları, karşılıklı sergilenen diplomatik nezaket-sizlikler ve özellikle Başbakan Netanyahu'nun 2012 ABD başkanlık seçimleri sırasında ABD iç politikasına etki etmeyi amaçlama şeklinde yorumlanan girişimleri ikili ilişkileri hiç olmadığı kadar problemlili hale getirdi. 2012 seçimlerinden zaferle çıkan Başkan Obama'nın dış politikasında bu sefer İran ile nükleer silahsızlanma konusunda yapmaya çalıştığı anlaşma İsrail ile ABD arasında daha sert bir stratejik anlaşmazlığı ortaya çıkardı.

Obama'nın başkanlığının son iki senesine girilirken hızlandırdığı bu diplomatik girişimi sürekli olarak eleştiren Başbakan Netanyahu hakkında Beyaz Saray'a yakın kaynaklarca ABD medyasına sızdırılan eleştiriler mevcut gerginliğin yeni bir safhaya çıkarak kamuoyuna açık bir biçimde yaşanmasını da beraberinde getirdi. ABD İsrail'e yaptığı askeri yardımı her sene düzenli olarak artırsa ve uluslararası platformlarda ABD yöne-

timi İsrail'e diplomatik desteğini sürdürse de ikili ilişkiler bu gerginlikler sonrasında siyasi anlamda oldukça gerilemiş oldu.

Bu gergin ilişkilere belki de son darbe Başbakan Netanyahu'nun Temsilciler Meclisi Sözcüsü John Boehner tarafından Kongre'nin iki kanadının ortak toplantısında konuşma yapmak için davet edilmesi ile yaşandı. Beyaz Saray'ın ve Dışişleri Bakanlığının bypass edilerek İsrail'in Washington Büyükelçisi ve Temsilciler Meclisi tarafından organize edilen gezinin diplomatik teamülleri gözardı etmesinin yanında ABD yönetiminin İran ile müzakerelerinin kritik safhalarının yaşandığı bir dönemde gerçekleşmiş olması Beyaz Saray ile Netanyahu arasındaki ilişkileri iyiden iyiye krize dönüştürdü. Bunun yanında Netanyahu'nun sözkonusu Washington gezisini İsrail'deki genel seçimlerin hemen öncesinde ve kampanya sürecinin kızıştığı bir dönemde yapması meseleye başka bir boyut daha kazandırmış oldu. ABD yönetimi olası bir Beyaz Saray görüşmesinin seçim sürecinde iç politikaya alet edilebileceğini ileri sürerek Netanyahu'nun Beyaz Saray'a davet edilmeyeceğini açıkladı. Beyaz Saray ile birlikte Kongrenin bazı Demokrat üyeleri de belki de Kongre tarihinde ilk kez

Kılıç Buğra KANAT

Penn State Üniversitesi Erie Kampüsü'nde öğretim üyesi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu. Yüksek lisanslarını Uluslararası İlişkiler üzerine Marquette Üniversitesi'nde, Siyaset Bilimi üzerine Syracuse Üniversitesi'nde tamamladı. Doktorasını Syracuse Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde Dış Politika Teorisi ve Liderlik dalında aldı. Ortadoğu Çalışmaları ve Uyuşmazlık Çözümü dallarında da sertifikaları bulunan Kılıç Buğra Kanat, Moynihan Enstitüsü'nde Moynihan Fellow olarak yer alıyor.

yüksek sesli olarak Netanyahu'nun konuşma yapacak olmasını eleştirdi. Bu konuşma planını eleştiren üyeler Demokrat bir başkanın dış politika konusunda verdiği bir kararı uygulamasının yabancı bir hükümet başkanı tarafından Kongre'nin ağırlığı kullanılarak engellenmeye çalışılmasını kabul edilemez olarak yorumladılar.

Netanyahu'nun bu gezisi aynı zamanda Kongredeki Demokratlar tarafından Netanyahu'nun Cumhuriyetçi muhalefet ile birlikte hareket ederek ABD iç politikasına müdahale girişimi olarak da yorumlandı. Buna karşılık Netanyahu gezisini iptal etmeyerek hafta içinde Washington'a geldi ve önce AIPAC yıllık toplantısında sonrasında da ABD Kongresinin iki kanadının ortak oturumunda konuşmasını yaptı. Ağırlığını İran meselesinin oluşturduğu konuşma sırasında Netanyahu daha önce olduğu gibi yine defalarca ayakta alkışlanırken konuşma hem ABD hem de İsrail tarafında birçok gözlemci tarafından sert bir şekilde eleştirildi. Konuşmanın siyaseten ikili ilişkilere yapacağı etki önümüzdeki günlerde daha açık bir şekilde ortaya çıkacak. Ancak gezinin Obama ile Netanyahu arasındaki kötü kimyayı daha da ileri bir dereceye götüreceğinden kimsenin şüphesi yok.

LİKUD BAŞBAKAN VE DEMOKRAT BAŞKANLAR

Aslında İsrail'de Likud Partisi'nin öncülüğünde kurulan hükümetler ile ABD'deki Demokrat başkanlar arasındaki anlaşmazlıklar artık neredeyse gelenekselleşmiş dış politika gerilimleri arasında yer alıyor. Bundan önceki Demokrat Başkan Bill Clinton ile aynı dönemde Likud Partisi'ne mensup Başbakan Netanyahu arasında da benzer gerilimler ve problemler yaşanmıştı. Hatta o zamanlar Clinton yönetimine Ortadoğu Barış Süreci konusunda danışmanlık yapan uzmanlardan Aaron David Miller, Clinton ile Netanyahu arasında oldukça gergin geçen bir görüşme sonrasında Başkan Clinton'ın odasına topladığı uzmanlara bu durumdan duyduğu rahatsızlığı "söyleyin hangimiz süper güç lideri?" sorusunu yönelterek ifade ettiğini yazmıştı.

Özellikle Clinton yönetiminin Ortadoğu Barış Süreci'ni dış politika önceliği yapmaya çalıştığı zaman zarfında Netanyahu ile yaşanan sorunlar iki ülke ara-

sındaki siyasi ilişkilerde de oldukça soğuk bir dönem yaşanmasına sebep olmuştu.

Ancak bu dönemi takip eden süre zarfında İsrail'de Netanyahu seçimleri kaybederek yerini Ehud Barak'a bıraktı. Clinton gerçekleştirmeyi çok istediği Barış Süreci görüşmelerini 1990'ların son yıllarında bu sefer Barak ile kurduğu pozitif ilişkiler sayesinde sürdürmeye çalıştı. Ancak daha sonra uzmanların da ifade ettiği üzere görüşmeler esnasında Clinton ile Barak arasındaki yakınlığın fazlasıyla artması da Barış Süreci'nde ABD'nin arabulucu olarak sahip olması gereken etkiyi zayıflattı. Barak'ın Başkan Clinton'a fazlasıyla kolay bir şekilde ulaşması ve müzakereler sürecinde adil olmayan bir avantaja sahip olması görüşmelerde sorunlara neden oldu.

OBAMA VE NETANYAHU

Clinton dönemi sonrasındaki ilk Demokrat Başkan olan Obama'nın seçimi kazanmasının ardından Ortadoğu Barış Süreci'ni dış politika öncelikleri arasında görmesi ve bu konuda Kuzey İrlanda'daki barış sürecinin mimarlarından olan George Mitchell'i özel temsilci olarak tayin etmesi İsrail ile ilişkilerin önemli bir gündem maddesi olacağını gözler önüne sermişti. Mitchell'in atanmasından sonra başladığı gezilerde bir yandan Filistin-İsrail süreci konusunda tarafların nabzını tutmaya çalışırken aynı zamanda yardımcısı Fred Hof da Mitchell ile paralel olarak Suriye ile İsrail arasındaki Golan probleminin çözümü konusunda tarafların yaklaşımlarını daha yakından anlamaya çalışıyordu. Bu süreçte Başkan Obama'nın Kahire'de 2009 yılında yaptığı Ortadoğu merkezli konuşma İsrail tarafında Başkan Obama'nın İsrail ile ilişkiler hakkındaki yaklaşımında bazı soru işaretlerini de ortaya çıkardı. Başkan Obama'nın henüz adayken İran, Venezuela ve Küba gibi ülkeler ile ilişkiler konusunda takındığı revizyonist tavır İsrail'de bazı kesimleri çok erken bir dönemde rahatsız etmeye başlamıştı. Bunu müteakip Başkan Obama'nın yemin töreninde yaptığı konuşma sırasında İran'a uzlaşma çağrısı yapması durumu daha da ilginç bir hale getirdi. Obama'nın yemin töreninden hemen sonra Suriye ile başlattığı yakınlaşma da bu dönemde İsrail tarafından merakla izleniyordu.

Bu düşük yoğunluklu gerilim ortamı ilk patlağı Başkan Yardımcısı Biden'ın İsrail'e yaptığı gezi sırasında verdi. Biden'ın 2010 yılının Mart ayında İsrail'e yaptığı gezi sırasında İsrail hükümetinin Obama yönetimi tarafından Barış Süreci'ne zarar vereceği ısrarla ifade edilen yeni yerleşimlerin inşa edileceği kararını vermesi ABD yönetimi tarafından adeta bir hakaret olarak kabul edildi. Krizi kuşatmaya ve kontrol altında tutmaya çalışan Başbakan Netanyahu'nun yeni yerleşim kararının kendisi tarafından değil içişleri bakanı tarafından alınmış olduğunu söylemesi durumu çok fazla değiştirmede. Nitekim kısa bir süre sonra Netanyahu da İsrail'in güvenliği açısından bu yerleşimlerin kurulması gerektiği yolunda fikir beyan edince Beyaz Saray'a karşı bir tavır almış oldu. Bunu takip eden süreçte yerleşimler konusunda iki ülke yönetimi arasında oluşan çatlak gittikçe büyüdü. Netanyahu'nun 2010 yılının son aylarında Batı Şeria'da yeni yerleşimler kurulması konusundaki yasağı kaldırması durumu içinden çıkılmaz bir hale dönüştürdü. Beyaz Saray ve ABD yönetimi tepki gösterdikçe İsrail yönetimi tam aksi yönde kararlar almaya devam etti.

Bu noktada Obama ve Netanyahu arasında oluşmaya başlayan kötü kimya kendisini ilk olarak çok açık bir biçimde 2010 yılının Mart ayında Beyaz Saray'da gerçekleşen görüşmede gösterdi. Başkan Obama'nın yerleşimler konusundaki talepleri Netanyahu tarafından sürekli bir şekilde reddedilince Başkan Obama görüşmeden ayrıldı. Dahası iddialara göre Obama ayrılırken Netanyahu'ya meseleyi danışmanlarıyla tartışmaya devam etmesini önererek bir gelişme olması halinde kendisine haber verilmesini, kendisinin ailesi ile akşam yemeği yiyeceğini söyledi. Bu görüşmenin öncesinde veya sonrasında klasikleşen biçimde ikili arasında el sıkıştıklarını gösteren herhangi bir fotoğraf çekilmesine izin verilmediği gibi toplantı sonrasında herhangi bir basın açıklaması da yapılmadı. Obama-Netanyahu görüşmesi birçok uzman tarafından iki ülke liderleri arasında gerçekleşen en sorunlu görüşmelerden biri olarak nitelendirildi. Toplantı İsrail medyası tarafından diplomatik olarak en yüz kızartıcı anlardan biri olarak yansıtıldı. Bu durum ikili ilişki-

lerde gelinen noktayı ortaya koyması bakımından özel önem taşıyordu. Bu kötü başlangıç beş sene içinde hiç düzelmeyerek hatta daha da kötüleşerek devam etti.

ARAP BAHARI VE BARIŞ SÜRECİ

Arap Baharı'nın başlaması bu noktada yeni bir kırılmanın yaşanmasına sebep oldu. Özellikle Mısır'da protesto gösterileri başlamasıyla birlikte İsrail hükümeti açık bir şekilde Mübarek rejimine destek vermeye başladı. Hem uluslararası kamuoyuna hem de ABD yönetimine verilen mesajlarda Netanyahu Mübarek'e destek olunması gerektiği yolunda fikirler beyan etti. Netanyahu'ya göre Mübarek'in devrilmesi ve yerine demokratik bir hükümetin gelmesi İsrail'in Mısır ile ilişkilerinde ciddi problemler yaratabilecekti. Öncelikle demokratik yollarla iktidara gelen bir hükümet kamuoyunun tepkisine ve baskısına daha fazla zaaf gösterecek ve böylece Mısır kamuoyunda Filistin meselesine duyulan hassasiyet kendisini diplomatik zeminde ve uluslararası ilişkilerde gösterecekti. Bunun yanında İsrail aynı zamanda Mübarek rejimine destek için yaptığı açıklamalarda olası bir iktidar değişikliğinin Camp David Anlaşması'na tehdit teşkil edebileceği iddialarında bulunuyordu. Elbette bunun yanında Mübarek sonrası Mısır'da Müslüman Kardeşler'in iktidara gelme ihtimali de İsrail yönetimi için oldukça sorunlu bir durum anlamına geliyordu. Bütün bu sebeplerle İsrail, ABD'ye sürekli olarak Mübarek'in görevde kalması yolunda çağrılar yaptı. Ancak ABD yönetimi bu sırada "tarihin doğru tarafında durmak" olarak adlandırılan politikayla Mübarek rejimine karşı pozisyon aldı. Bu duruma Netanyahu büyük tepki gösterdi.

Bütün bu anlaşmazlıklar sürerken 2011 yılının Mayıs ayında Netanyahu'nun Washington'u ziyaret edecek olması ikili ilişkilerin geleceği açısından önemli bir dönüm noktası olarak görülmekteydi. Artık herkesin dilinde olan Netanyahu ile Obama arasındaki anlaşmazlık ve kimya uyuşmazlığı gözleri yeniden bu görüşmeye çevirdi. Görüşmenin hemen öncesinde Başkan Obama Ortadoğu konusunda bir konuşma yaparak Arap İsrail meselesinde hedeflediği çözümün 1967 öncesi sınırların baz alınarak kurulacak iki devletli bir

sistem içerdiğini söyledi. Bunun üzerine Netanyahu hem oldukça soğuk geçtiği sızdırılan görüşmede hem de daha sonra kamuoyuna açık ortamlarda yaptığı konuşmalarda sürekli olarak Başkan Obama'nın ortaya koyduğu bu parametreye karşı bir tavır takındı. Bu tavrı Netanyahu'nun halen Washington'da olduğu süre zarfında sergilemesi ikili ilişkiler açısından oldukça hasar verici bir ortamın ortaya çıkmasına sebep oldu. Bunu takip eden günlerde Netanyahu bu sefer de Kongrenin iki kanadının ortak toplantısında yaptığı konuşmada Başkan Obama'nın önerdiği sınırların korunması mümkün olmayan hudutlar olduğunu ifade ederek bu girişime karşı çıktığını açıkladı. Netanyahu'nun bu konuşması Kongre üyeleri tarafından defalarca alkışlarla kesilirken birçokları Beyaz Saray'ın dış politikadaki etkisinin Netanyahu tarafından Kongre yoluyla dengelenmeye çalışıldığı iddiasında bulundu. Elbette bu durum ABD'nin sunduğu diplomatik desteği ortadan kaldırmadı. Netanyahu'nun Washington gezisinden hemen sonra Eylül ayında ABD yönetimi BM Genel Kurulunda oylanması beklenen Filistin'in tam üyelik başvurusuna karşı çıkarak İsrail'e uluslararası anlamda en büyük desteği sağlayan ülke oldu.

Ancak bundan bir-iki ay sonra Obama ve Netanyahu arasındaki artık saklanamayan ancak sürekli olarak diplomatik kanallarca tevil edilmeye çalışılan kimya uyuşmazlığı başka bir şekilde ortaya çıktı. G20 zirvesi sırasında Fransa Devlet Başkanı Sarkozy ile Başkan Obama sohbet halindeyken mikrofonun açık olduğu unutulunca iki liderin Netanyahu hakkında ne düşündüğü de ortaya saçılmış oldu. Netanyahu hakkında ona tahammül edemediğini ve onun yalancı olduğunu söyleyen Sarkozy'e cevaben Başkan Obama "bıktın mı? Ben onunla her gün uğraşmak zorunda kalıyorum" cevabını verince eşine az rastlanan bir diplomatik kriz de patlak verdi.

İRAN VE NÜKLEER ANLAŞMA

Bariş Süreci ve Arap Baharı konusunda yaşanan görüş ayrılıklarının artık yavaş yavaş kontrol altına alınmaya başlandığı 2012 yılında bu sefer de ikili ilişkiler İran ile nükleer silahsızlanma konusunda müzakereler sebe-

biyle kendisine yeni bir kriz alanı bulmuş oldu. Her ne kadar baştan beri Netanyahu Başkan Obama'nın İran'a karşı yaklaşımı konusunda soru işaretlerine sahip olsa da Bariş Süreci görüşmeleri ve daha sonra ortaya çıkan Arap Baharı bu konuyu bir süreliğine gündemden düşürmüştü. 2012 yılında özellikle Washington'da başlayan İran'ın nükleer programının ne şekilde durdurulacağına yönelik tartışmalar bir anda askeri opsiyonların da tartışılmaya başlandığı bir şekle dönüştü. ABD'deki şahinlerin İran'ın nükleer kapasitesinin cerrahi askeri operasyonlar ile ortadan kaldırılmasına yönelik çağrıları en fazla İsrail tarafından desteklendi.

Netanyahu hükümeti bu süreçte İran'ın nükleer silah üretmesine aylar kaldığı söylemiyle şahinlerin argümanlarına önemli bir destek sağladı. Bu süreçte Obama yönetimi ise başta diplomasi ve yaptırımlar olmak üzere İran'ın nükleer kapasitesi konusunda farklı alternatiflerin değerlendirilmesi gerektiği konusunda ısrarcı davranmaya başladı. Özellikle yeni bir Ortadoğu savaşı fikrine oldukça mesafeli olan Beyaz Saray her ne kadar tüm opsiyonların masada olduğunu söylese de askeri opsiyonun en son ve en zor alternatif olduğu konusunda açık bir pozisyon almıştı. Bu süreçte Obama yönetimini belki de en çok endişelendiren unsur Ortadoğu'da İsrail ile İran arasında ortaya çıkacak bir çatışmada ABD'nin de İsrail tarafında savaşa girmesiyle başlayacak bir şiddet sarmalıydı. Washington da bu dönemde yapılan projeksiyon ve tahminlerde İsrail'in başlatabileceği bu tür bir önleyici müdahale sonrasında İran'ın sadece İsrail hedeflerine değil aynı zamanda bölgedeki ABD çıkarlarına da zarar verecek bir reaksiyon göstermesi oldukça olağan görülüyordu. Bunun yanında İsrail'i korumak zorunda kalacak ABD aynı zamanda İran'ın bölgedeki proxyleri tarafından da açık hedef haline gelecekti. Bu durumu engellemek için ABD yönetimi çeşitli kanallardan İsrail'e İran'la ilgili özellikle güç kullanımı içeren adımlar atmama konusunda çağrılarda bulundu.

2012 BAŞKANLIK SEÇİMLERİ

2012 yılında ABD'deki başkanlık seçimleri sırasında Netanyahu, İran ve nükleer silahsızlanma meselesini ABD seçimlerinin de bir gündem maddesi haline getirmek

için elinden geleni yaptı. Ancak gerek ABD seçimlerinin ağırlıklı olarak ekonomik konulara yönelmesi gerekse de meselenin teknik boyutunun karmaşıklığı asıl gündemi oluşturdu. Bunun yerine ABD-İsrail ilişkileri seçimlerde daha genel bir şekilde Obama yönetiminin İsrail ile ilişkilere yeterince özen göstermediği Cumhuriyetçi aday Mitt Romney'nin yaptığı eleştiriler ile gündeme geldi.

Başkan Obama'nın dört senelik iktidarı boyunca İsrail'i ziyaret etmemiş olması Romney tarafından sıklıkla gündeme getirildi. Bu noktada Obama yönetiminin Netanyahu konusunda takındığı olumsuz tavır Romney tarafından Obama'nın İsrail'i terk etmiş olduğu söylemiyle sürekli olarak eleştiri unsuru haline getirildi. Bu konunun iyice seçim malzemesi olmaya başladığı günlerde Romney İsrail'e bir ziyarette bulunarak Obama ile Netanyahu arasındaki gerginlikte Netanyahu'nun yanında olduğunu da göstermiş oldu. Burada yaptığı konuşmada da Romney Obama'ya yönelik İsrail ile ilişkiler konusundaki aynı suçlamaları tekrarladı. Bunun yanında Romney kampanyası hazırladığı televizyon reklamlarında Başbakan Netanyahu'nun Obama'yı eleştirdiği sözlerine yer vererek ikili ilişkileri iyice politize etmiş oldu. Buna karşılık Obama yönetimi de sürekli olarak artan askeri yardımı ve uluslararası platformlarda ki ABD desteğini öne sürerek savunmaya çalıştı.

Bu süreçte belki de ikili ilişkilerde en yıkıcı etki Netanyahu'nun ABD seçimlerine az bir süre kala ABD'yi ziyaret etmesi ile yaşandı. Önce BM Genel Kurulu için New York'a gelen Netanyahu'nun Başkan Obama ile görüşmemesinin İsrail tarafından uzun bir süre gündemde tutulması daha sonrasında katıldığı televizyon programlarına Netanyahu'nun açıkça Obama'nın desteklediği İran ile müzakere sürecine karşı çıkması, durumu daha da kötü bir hale getirdi. Bu tavrıyla ABD seçimlerinden hemen önce Başbakan Netanyahu, ABD iç politikasında ve seçimlerinde belirleyici bir faktör olarak öne çıkmayı hedefleyen bir aktör algısı da oluşturmuş oldu.

İKİNCİ DÖNEMDE ABD İSRAİL İLİŞKİLERİ

ABD'de Obama yönetiminin ikinci döneminden bu yana geçen iki yıl zarfında da ikili ilişkiler aynı krizlerle

devam etti. 2013 yılının hemen başında İsrail'de genel seçimlerin yaklaştığı bir zamanda Netanyahu'nun kritik bölgelerde yeni yerleşimler kurulması konusunda verdiği karar bu dönemde Barış Süreci'ni yeniden gündeme getirmeyi planlayan Obama yönetimini oldukça rahatsız etti. Başkan Obama Beyaz Saray'a yakın kaynaklarca medyaya sızdırılan açıklamalarında bu tarz girişimlerin İsrail'i oldukça sorunlu bir bölgede yalnızlaştırdığını ve uzun vadede İsrail'e zarar vereceğini ifade etti. Obama'nın aynı diyaloglarında İsrail yönetiminin İsrail'in çıkarlarının tam olarak ne olduğunu bilmediğini söylemesi de uzun bir süre kamuoyunda yankılandı. Bu duruma rağmen İsrail'deki seçimler sonrasında Başkan Obama oluşturduğu dış politika takımı ile yeniden bir Barış Süreci oluşturma gayreti içine girdi. Bu dönemde ABD'nin yeni Dışişleri Bakanı John Kerry aktif bir rol olarak tarafları yeniden müzakere masasına getirebilmek için girişimlerde bulundu. Ancak Kerry'nin bu girişimleri sırasında İsrail ile ABD arasındaki süreç ile ilgili dört sene öncesinde de ortaya çıkan görüş ayrılıkları bir daha su yüzüne çıktı. Bu sırada Dışişleri Bakanı Kerry'nin süreç konusunda duyduğu sıkıntıyı en iyi şekilde özetleyen olayların başında Kasım ayında İsrail ve Filistin televizyonlarında yayınlanan röportajı bulunuyordu. Kerry bu mülakat sırasında neredeyse açıktan açığa İsrail yönetimini ve yeni yerleşim kararlarını eleştirmiş ve İsrail kamuoyunun da konuyla ilgili bir türlü pozisyon almamasını yadırgadığını ifade etmişti.

2013 yılında Barış Süreci ile birlikte en fazla gündeme gelen unsurlar arasında İran ile ABD arasında nükleer silahsızlanma konusundaki müzakerelerin başlaması vardı. 2013 yılındaki BM Genel Kurulunda Netanyahu yaptığı konuşmada İran'ın nükleer silah elde etme konusunda ulaştığı noktayı vurgulayarak Batı dünyasının acil bir şekilde harekete geçerek duruma müdahale etmesi gerektiğini ifade etmişti. Bu konuşmanın yankıları henüz sürdüğü sırada yaklaşık 34 sene sonra ilk kez ABD Başkanı ile İran Devlet Başkanı arasında bir telefon görüşmesi yapılması İsrail tarafında oldukça tepki çekti. Ancak asıl büyük kırılma taraflar arasında Kasım ayında varılan geçici anlaşma

ile yaşandı. İsrail tarafı İran ile yapılan bu anlaşmaya tepkisini en yüksek sesle ortaya koyarken Netanyahu da anlaşmayı tarihi bir hata olarak niteledi. Obama yönetiminin bu konudaki kararlılığı ve Netanyahu'nun bu tip bir anlaşmaya ısrarla karşı çıkışı iki ülkenin bölgesel sorunlara olan yaklaşımında önemli bir ayrışma yaşandığını da ortaya çıkardı.

2014 yılı hem Kerry tarafından başlatılan Barış Süreci hem de İran ile yaşanan müzakereler sebebiyle oldukça inişli çıkışlı diplomatik gelişmelere sahne oldu. Daha önceki görüşmelerde olduğu gibi 2014 yılının Mart ayında Başkan Obama ile Netanyahu arasında yapılan görüşme de oldukça gergin geçti. Barış Süreci konusunda kararlılık göstermek isteyen Obama yönetiminin Netanyahu'nun tavrını değiştirememesi Beyaz Saray'da ciddi bir sıkıntıya sebep olmuştu. Görüşmenin birkaç gün öncesinde Başkan Obama'nın verdiği bir mülakatta Netanyahu'nun çözüm önerilerini reddettiğini ancak bunların yerine yeni bir öneri masaya getiremediğini ifade etmesi görüşmenin nasıl bir atmosferde gerçekleşeceği konusunda bazı ipuçları vermişti. Yapılan ikili görüşme sonrasındaki basın toplantısının aynı şekilde gergin geçmesi birçokları için iki ülke arasında Obama ve Netanyahu değişmediği sürece siyasi ilişkilerde bir gelişme olmayacağını ispatı anlamına geliyordu.

NETANYAHU'NUN KONGRE KONUŞMASI

Tüm bunların üzerine Netanyahu'nun üçüncü sefer Kongrenin iki kanadının ortak toplantısında konuşma yapmak üzere davet edilmesi ve de bu davetin seçimlerden hemen önce olması ve Beyaz Saray tarafından koordine edilmemesine rağmen Netanyahu tarafından kabul edilmesi ilişkilerdeki mevcut kriz durumunun yeni bir yansıması olarak ortaya çıktı. Bu konuşmanın açıklanmasından hemen sonra başta Başkan Obama

olmak üzere neredeyse Obama yönetiminden herkesin bu girişimi eleştirmesine rağmen Netanyahu'nun ısrarla bu konuşmayı yapması, Netanyahu'nun da Obama yönetiminden ümidi kestiği ve Kongredeki Cumhuriyetçi çoğunluk ile ilişkilerini geliştirmeyi hedeflediğini gözler önüne sermiş oldu. Netanyahu aynı zamanda Cumhuriyetçi çoğunluğun hakim olduğu Kongre ile bu tip bir ilişki geliştirerek 2012 başkanlık seçimlerinde ABD iç politikasına yönelik yaptığı girişimi de bir adım ileri götürmüş oldu. Bu ziyaret ve konuşma aynı zamanda Netanyahu'nun seçimlerden önce "devlet adamı" imajını İsrail'de güçlendirmeye çalışması ve mevcut ekonomik problemlerden bir nevi dikkat dağıtmayı da amaçlaması olarak da yorumlandı.

Netanyahu'nun seçimi kazanması durumunda Obama'nın iktidarda bulunacağı iki sene içerisinde ikili ilişkilerde yeni bir gelişme beklemek pek gerçekçi görülüyor. Özellikle İran meselesinde yaşanan görüş ayrılığı iki liderin ortak bir zemin bulmasını oldukça zorlaştıracak. Zira İran meselesi hem Obama hem de Netanyahu için siyasi olarak çok önemli bir noktaya gelmiş durumda. Obama başkanlığının en önemli dış politika başarısı olarak geriye İran ile yapılacak nükleer enerji ve silahsızlanma konusunda bir anlaşma bırakmak isterken, Netanyahu da tam olarak ödün vermeksizin İran'ın tüm nükleer kapasitesinin ortadan kaldırılacağı bir çözümü siyasi mirası olarak bırakmak istiyor. Bu durum Obama ve Netanyahu arasında muhtemel bir yakınlaşmanın ne kadar zor bir ihtimal olduğunu da ortaya koyuyor. Ancak bu durum iki ülke arasındaki özellikle askeri işbirliği ve yardımlaşma, istihbarat paylaşımı ve ABD'nin İsrail'e uluslararası platformlarda vereceği desteği değiştirmeyecek. Zira henüz Netanyahu'nun konuşması konusundaki kriz devam ederken ABD yönetimi 3 milyar doları aşan yeni bir askeri yardım paketini Kongreye yolladı.

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985